

International Journal of Management in Education. 21 (2). URL: <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2023.100776>. [in English]

10. Lampropoulos, G., Barkoukis, V., Burden, K. et al. (2021). 360-degree video in education: An overview and a comparative social media data analysis of the last decade. *Smart Learn. Environ.* 8(20). URL: <https://doi.org/10.1186/s40561-021-00165-8>.

11. Blair, C., Walsh, C. & Best, P. (2021). Immersive 360° videos in health and social care education: a scoping review. *BMC Med Educ.* 21. 590 p. URL: <https://doi.org/10.1186/s12909-021-03013-y>. [in English]

12. Cai, W. & Liu, Y. (2022). The Value of Immersive Media in Expanding Chinese Public Cultural Participation and Its Realization Path From the Perspective of Cultural Education. *Front. Psychol.* 13:915913. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.915913>. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛИТВИНОВА Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Інституту цифровізації освіти НАПН України.

Наукові інтереси: впровадження цифрових технологій в освітню практику педагогів, віртуальна реальність, доповнена реальність, хмарні сервіси, штучний інтелект, платформи і сервіси зі штучним інтелектом, блокчейн.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LYTVYNOVA Svitlana Hryhorivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Deputy Director for Scientific at the Institute for Education Digitization of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.

Scientific interests: the implementation of digital technologies in educational practice, virtual reality, augmented reality, cloud services, artificial intelligence, platforms and services with artificial intelligence, and blockchain.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2024 р.

УДК: 373.2

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-286-291

ПОТАПЧУК Тетяна Володимирівна –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1680-6976>
e-mail: tatvolod@ukr.net

ПУКАС Іванна Леонідівна –

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методик дошкільної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6965-8896>
e-mail: pukas.ivanna@gmail.com

МАКАРУК Ольга Любомирівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філології Коломийського навчально-наукового інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2894-077X>
e-mail: olga.glovatska@ukr.net

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті розглядаються ключові аспекти патріотичного виховання студентської молоді як невід'ємного компонента громадянської діяльності в закладах вищої освіти. Подано визначення патріотичного виховання, яке спрямоване на формування у студентів почуття патріотизму та належного ставлення до Батьківщини, її історії, культури та сучасного розвитку.

Запропоновано глибше розібратися у механізмах патріотичного виховання студентської молоді, звертаючись до різноманітних педагогічних підходів, методів та інструментів, що допомагають у формуванні позитивних національних ідентичностей та активного громадянського ставлення до життя у суспільстві.

Важливо розглянути роль університетів у патріотичному вихованні, а також їхню відповідальність у підготовці молодого покоління до активної участі у громадянському житті та вирішенні ключових суспільних проблем. Крім того, проаналізовано перспективи та виклики, пов'язані із реалізацією патріотичного виховання в умовах сучасного світу, зокрема у контексті глобалізації, культурного різноманіття та викликів інформаційного суспільства.

Зазначено, що сучасні суспільно-політичні події актуалізують необхідність врахування широкого спектру регіонально-політичних та регіонально-культурних відмінностей в Україні. Існує неоднозначне ставлення населення до багатьох подій, як минулого, так і сучасності. Тому, патріотизм завжди був і залишається основою консолідації суспільства. Він є джерелом духовних і здорових цінностей, які проявляються найяскравіше у періоди кризових ситуацій. Повноцінне життя в суспільстві неможливе без моральних основ і любові до Батьківщини.

З'ясовано, що успішні реформи в різних сферах будуть можливі лише за умови спираючись на формування духовно-моральних та патріотичних цінностей та ідеалів. Патріотизм і громадянська відповідальність мають об'єднати українців і зберегти незалежну державу. Патріотичне виховання покликане підтримувати українську ідентичність та національну гордість, що є важливим елементом формування цілісного та стійкого суспільства.

Ключові слова: патріотичне виховання, духовно-моральні та патріотичні цінності, ідеали, українська ідентичність, студенти закладів вищої освіти.

POTARCHUK Tetyana Volodymyrivna –

doctor of pedagogical Sciences, professor of the Department of Theory and Methodology of Preschool and Special Education of Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1680-6976>
e-mail: tatvolod@ukr.net

PUKAS Ivanna Leonidovna –

candidate of pedagogical Sciences, senior lecturer of the Department of Theory and Methods of Preschool Education at Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6965-8896>
e-mail: pukas.ivanna@gmail.com

MAKARUK Olha Lubomyrivna –

candidate of Pedagogical Sciences, assistant professor the philology department Kolomyia Institute of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2894-077X>
e-mail: olga.glovatska@ukr.net

PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF SCIENTIFIC RESEARCH

The article considers the key aspects of patriotic education of student youth as an integral component of civic activity in institutions of higher education. The definition of patriotic education is presented, which is aimed at forming in students a sense of patriotism and a proper attitude towards the Motherland, its history, culture and modern development.

It is proposed to understand more deeply the mechanisms of patriotic education of student youth, turning to various pedagogical approaches, methods and tools that help in the formation of positive national identities and an active civic attitude to life in society.

It is important to consider the role of universities in patriotic education, as well as their responsibility in preparing the younger generation for active participation in civic life and solving key social problems. In addition, the prospects and challenges associated with the implementation of patriotic education in the conditions of the modern world, in particular in the context of globalization, cultural diversity and challenges of the information society, are analyzed.

It is noted that modern socio-political events actualize the need to take into account a wide range of regional-political and regional-cultural differences in Ukraine. There is an ambiguous attitude of the population to many events, both past and present. Therefore, patriotism has always been and remains the basis of the consolidation of society. It is a source of spiritual and healthy values that manifest themselves most vividly in periods of crisis situations. A full life in society is impossible without moral foundations and love for the Motherland.

It was found that successful reforms in various spheres will be possible only if they rely on the formation of spiritual, moral and patriotic values and ideals. Patriotism and civic responsibility should unite Ukrainians and preserve an independent state. Patriotic education is designed to support Ukrainian identity and national pride, which is an important element in the formation of a coherent and sustainable society.

Key words: *patriotic upbringing, spiritual, moral and patriotic values, ideals, Ukrainian identity, students of higher education institutions.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасні суспільно-політичні події, які актуалізують цю потребу, ще раз доводять, що в Україні історично склався широкий спектр регіонально-політичних та регіонально-культурних відмінностей, існує неоднозначне ставлення населення до багатьох подій минулого та сучасності.

Ідея патріотизму завжди була і залишається основою консолідації суспільства. Патріотизм є джерелом духовних і здорових цінностей суспільства, його життєздатності, які найяскравіше проявляються у переломні моменти розвитку і в періоди важких випробувань. Повноцінне життя в суспільстві і державі неможливе, якщо система виховання підростаючого покоління позбавлена моральних основ і любові до Батьківщини.

Усі спроби здійснити реформи в політичній, соціально-економічній, культурній чи іншій сферах будуть приречені на провал, якщо не будуть спиратися на духовно-моральні та патріотичні цінності. Саме патріотизм і громадянська відповідальність повинні об'єднувати українців і зберегти те, що протягом століть було нашою

метою – незалежну державу. З'єднати розірваний ланцюг, заповнити духовну порожнечу здатна тільки цілеспрямована система заходів, упроваджена у всі ланки національного виховання, починаючи від закладів дошкільної освіти і закінчуючи вищою освітою. Тому одним із важливих завдань сучасної педагогіки є теоретичне та методичне обґрунтування систем виховання у різних типах освітніх закладів.

Аналіз актуальних досліджень. Для розробки сучасних підходів та методів формування елементів патріотизму важливу роль відіграють концепції, які створені такими вченими, як Л. Артемова, А. Богущ, Н. Гавриш, О. Кононко, Т. Поніманська та інші.

В останні роки було виконано низку досліджень, що торкаються проблем патріотичного виховання студентів закладів вищої освіти (О. Абрамчук), педагогічного коледжу з використанням засобів ІКТ (Н. Шаповалова), майбутніх учителів музики засобами художнього краєзнавства (Т. Анікіна), студентів українських і польських закладів вищої освіти (В. Герасимчук), майбутніх учителів географії в процесі пошукової

туристсько-краєзнавчої діяльності (А. Максютюв), студентської молоді засобами мистецтва (О. Стьопіна), студентів педагогічних закладів вищої освіти засобами декоративно-ужиткового мистецтва (О. Гевко) та ін.

Проблемам, пов'язаним із вихованням патріотизму молодого покоління, присвячені численні дослідження провідних українських науковців: взаємозв'язок патріотичного, громадянського та національного виховання висвітлено в працях В. Гонського, М. Качури, О. Коркішко, І. Мартинюка, В. Паплужного, Ю. Римаренка, О. Сухомлинської, Г. Шевченко та ін.; національно-патріотичне виховання на традиціях українського народу розглядали О. Вишневецький, О. Гевко, М. Стельмахович, М. Щербань та ін.; розвиток теорії та практики виховання, в тому числі національного і патріотичного, на засадах православної моралі досліджено в роботах М. Євтуха, В. Зеньківського, Т. Тхоржевської, К. Ушинського тощо. На думку вченої Г. Шевченко, ефективним шляхом виховання духовно-моральних якостей особистості, до яких належить і патріотизм, є використання у педагогічному процесі засобів мистецтва. Велику допомогу в процесі теоретичного усвідомлення нових тенденцій у вітчизняній науці надає вивчення робіт І. Бега, К. Чорної, які в основу патріотичного виховання ставлять національну свідомість та наголошують на усвідомленні безперечної цінності Батьківщини [6, с. 27].

Мета статті: вивчити та проаналізувати теоретичні аспекти патріотичного виховання студентів закладів вищої освіти у контексті наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес формування патріотизму спрямований на підготовку молодої людини до активного громадського життя, також виховання у нього діяльної позиції щодо поточної суспільно-політичної ситуації. Патріотичне виховання слугує інтересам суспільства, оскільки захищає базові національні цінності, що визначають головні ментальні риси та особливості українців.

Патріотизм як почуття особливої любові до Батьківщини є ознакою духовності. Бездуховна людина не може мати патріотичних почуттів узагалі.

Патріотизм як любов до свого народу, нації, Батьківщини є рисою внутрішньої свободи добровільного самовизначення особистості; означає духовну зрілість, усвідомлення безперечної цінності своєї країни.

На основі теоретичного аналізу наукової літератури О. Стьопіна [6] установила поняття «патріотизм» як ключову цінність та духовно-моральну якість особистості. Вона визначила прояви патріотизму, вважаючи, що це включає в себе почуття любові до Батьківщини, відчуття духовного зв'язку з нею, моральну відповідальність за її долю та готовність захищати її інтереси, а також свободу етнічного та національного самовизначення, свідому збереження та примноження національних духовних і матеріальних цінностей. На основі цього вона

сформулювала структуру патріотизму, що складається з ряду компонентів:

1) духовно-моральний (почуття любові до Батьківщини, моральної відповідальності перед нею, відчуття духовного зв'язку зі своїм народом);

2) когнітивний (комплексні знання з історії та культури Батьківщини, розвинена патріотична свідомість);

3) ціннісний (потреба в присвоєнні системи духовно-моральних і культурних національних і загальнолюдських цінностей, серед яких належне місце посідає патріотизм);

4) діяльнісний (готовність діяти на користь своєї країни, відстоювати її інтереси, захищати їх тощо);

5) ідентифікаційний, що охоплює: – етнічну самоідентифікацію (міжнародна толерантність на основі позитивної етнічної самоідентифікації); – національну ідентифікацію (національна гідність, відчуття своєї приналежності до нації, позитивне ставлення до співвітчизників); – громадянськість (потреба у належному виконанні громадянських обов'язків).

Таке розуміння патріотизму спонукало дослідницю визначити етапи виховання патріотизму особистості, що охоплюють:

– виховання любові й поваги до своїх батьків, своєї родини, що формується насамперед в дошкільному віці засобами родинного виховання;

– виховання позитивного ставлення до свого міста, краю, регіону («малої батьківщини»); це етнічна самоідентифікація, що формується у підлітків у період шкільного навчання;

– виховання державницького патріотизму (позитивного ставлення до своєї країни); формується в період навчання у випускних класах школи та у ЗВО;

– виховання усвідомлення своєї приналежності до історичної спільноти та культурно-релігійної традиції східних слов'ян; формується під час студентського життя шляхом формування позитивної етнічної ідентичності та толерантності в міжнародних взаєминах;

– виховання доброзичливого ставлення до всіх народів світу; ця риса високодуховної особистості формується у процесі самовиховання впродовж усього життя.

У той же час Н. Шаповалова [7] переконана, що патріотичною особистістю є та, яка усвідомлює цінності рідної історії і культури, має чітку громадянську позицію та готова працювати на благо рідної землі. На формування такої особистості майбутнього педагога дослідниця спрямувала роботу за проектом «Моя родина в роки війни» із застосуванням засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Грунтовне дослідження проблеми формування ідеалів патріотичного виховання студентів на сучасному етапі здійснили А. Афанасьєв та Н. Іщук. Дослідники [1] охарактеризували підсистему ідеалів та цінностей, що мають національний та загальнолюдський характер і підсистему цінностей, зумовлених соціальним статусом студентів та специфікою їхньої діяльності. Вони виділили вісім груп духовних цінностей (моральні, громадянські,

професійні, світоглядні, інтелектуальні, естетичні, екологічні, валеологічні) студентів, що лежать в основі патріотичного виховання та запропонували шляхи розв'язання зазначених проблем в контексті інтеграції України у європейський освітній простір.

Натомість Коваль Г. В. звертає увагу на чинники, які негативно впливають на формування патріотизму в молоді. До них вона відносить такі:

- однобічна спрямованість патріотичного виховання, коли вихованці виступають головним чином, як об'єкт впливу з боку його суб'єктів;

- стандартизація виховного процесу, спрощення й уніфікація його засобів, форм і методів як наслідок далекого від дійсності уявлення про його цілі, нерозуміння всієї складності й суперечливості державно-патріотичної діяльності;

- невизначеність, розмитість змісту, відсутність теоретично розроблених фундаментальних основ, що відображають реалії сучасної ситуації у суспільстві;

- відрив від інформаційно-пізнавальної діяльності, підхід до неї як до не зв'язаних між собою паралельних процесів, погляд на виховання як на супутнє навчання другорядної діяльності;

- порушення координації, взаємозв'язку чи спадкоємності між всіма основними ланками системи патріотичного виховання;

- перевага негативного характеру соціально-педагогічного впливу засобів масової інформації на молодь;

- слабкість наукового обґрунтування існуючої системи патріотичного виховання;

- розрізненість наукових досліджень без урахування соціально-гуманітарних знань [4, с. 38].

У дослідженні [2] обґрунтовано теоретичні засади формування і реалізації державної політики національно-патріотичного виховання молоді в сучасних умовах. Науковець доводить ефективність комплексного підходу в означеній діяльності, під яким розуміє систему взаємопов'язаних, послідовних управлінських впливів, які здійснюються органами державної влади та органами місцевого самоврядування й об'єднані спільною метою – формування національної самосвідомості, насамперед залучення молодих людей України до процесів державотворення.

Дослідник обґрунтував такі пріоритетні напрями вдосконалення державної політики національно-патріотичного виховання сучасної молоді як: соціалізація (орієнтація на тісніший зв'язок патріотичного виховання з інтересами, потребами і перспективами розвитку молоді як найбільш конгломеративної, активної і динамічної соціальної групи); гуманізація (увага до патріотичного виховання в рамках моральних цінностей, створення максимально сприятливих умов для розвитку здібностей і розширення можливостей сучасної молоді); демократизація (застосування інноваційних методів і форм національно-патріотичного виховання, що базуються на взаєморозумінні і співпраці всіх його суб'єктів і об'єктів); диференціація (варіативність змісту, моделей, програм, форм і методів національно-патріотичного виховання молоді); гуманітаризація (зростання ролі в національно-

патріотичному вихованні освіти, культури, історії, тобто інтелектуально-розвиненого компонента) [2, с. 3-4].

Вагомим внеском у розв'язання проблеми патріотичного виховання студентів педагогічного університету є дисертаційна робота О. Жаровської [3]. Авторка з'ясувала сутність понять «патріотичне виховання студентів педагогічного університету» та «патріотична вихованість майбутніх учителів»; розкрила особливості та виховний потенціал освітньо-виховного середовища педагогічного університету; визначила структуру, критерії, показники та схарактеризувала рівні патріотичної вихованості майбутніх учителів; розробила модель, обґрунтувала та експериментально перевірила ефективність виокремлених нею педагогічних умов патріотичного виховання студентів. Дослідниця вказує: патріотичне виховання студентів педагогічного університету – це «педагогічний процес становлення особистості громадянина і патріота своєї Батьківщини на основі прийняття демократичних цінностей, додержання закону, норм права, загальнолюдської моралі й участі майбутнього вчителя в демократичних процесах, формування мовленнєвої культури та підготовки їх до здійснення патріотичного виховання учнів. Патріотичне виховання передбачає формування у студентів патріотичної свідомості, ціннісного ставлення до українського народу, батьківщини, держави, нації, активної суб'єктної позиції щодо сучасних політичних подій в Україні, діяльності, спрямованої на становлення України як правової, демократичної держави та здатності до формування у молодого покоління високої патріотичної вихованості». Відтак патріотична вихованість майбутнього вчителя розглядається дослідницею як «інтегральна цінність та духовно-моральна якість особистості, що виявляється в почутті любові до України, до її мови і традицій народу, у відчутті духовного зв'язку з ним, у моральній відповідальності за долю Батьківщини і готовності її захищати, у вільному національному самовизначенні особистості, здатної до успадкування культурних надбань українського народу та свідомого збереження та примноження національних духовних цінностей, здатності до діяльності з розбудови держави, готовності до здійснення патріотичного виховання школярів» [3, с. 182].

Вважаємо за доцільне відзначити роботу Н. Рогальської «Професійне та особистісне становлення майбутніх фахівців дошкільної освіти в аспекті їхнього патріотичного виховання» [5]. Науковиця відштовхується від авторського визначення поняття «патріотична вихованість» як інтегрованої якості особистості майбутнього дошкільного педагога, організатора дошкільної освіти, «що реалізується в теоретичній та практичній готовності до забезпечення високоефективної професійної діяльності в роботі з дітьми». При цьому результатом патріотичного виховання студентів є високий рівень сформованої патріотичної свідомості, переконань, світобачення, якого майбутні фахівці дошкільної освіти

набувають в результаті сформованої соціальної зрілості, громадянської активності, здатності гідно та відповідально виявити себе в обраній професійній галузі та соціальних значущих громадянських вчинках [5, с. 86- 87].

Вчені стверджують, що одним з важливих завдань сучасної педагогіки є розробка систем виховання, які враховують різні типи освітніх закладів та різноманітність культурних та політичних контекстів. Патріотичне виховання має за мету формування в молодого покоління національної свідомості, почуття любові до України, турботи про добробут українського народу, а також навичок цивілізованого захисту прав та свобод громадян. Це сприяє розвитку особистості з високою національною самосвідомістю, готовності виконувати громадянські та конституційні обов'язки у захисті національних інтересів, незалежності та цілісності України, а також утвердженню національного суверенітету держави.

Патріотичне виховання сприяє формуванню відповідальної громадянської позиції та сприяє громадянському миру та злагоді в суспільстві.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок напрямку. Отже, патріотичне виховання спрямоване на формування у молодого покоління національної свідомості, любові до України, турботи про благо українського народу, вміння цивілізованим шляхом відстоювати права й свободи громадян, сприяти громадянському миру та згоді в суспільстві.

Патріотичне виховання – це розвиток особистості, з високою національною самосвідомістю, готовністю до виконання громадянського та

конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, незалежності та цілісності України, утвердження національного суверенітету держави.

Таким чином, проблематика патріотичного виховання особистості студента є важливою темою, що розробляється сучасною педагогічною наукою. Вона відображена у низці монографій, дисертаційних досліджень, статей тощо. Проте детальний аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема патріотичного виховання студентів закладів вищої освіти потребує ґрунтовного вивчення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Березін А. М. Психологічні чинники генези національної самосвідомості особистості: дис. канд. психол. наук: 19.00.07. К., 2002. 208 с.
2. Основи національного виховання. Концептуальні положення / за заг. ред. В. Г. Кузя, Ю. Д. Руденко, З. О. Сергійчик. Умань : Державний педагогічний ін-т ім. П. Г. Тичини, 1993. 152 с.
3. Пономарьова Г. Ф. Виховання громадянськості та патріотизму у студентів вищих педагогічних навчальних закладів (з досвіду виховної діяльності Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради): наук.-метод. посібник. Харків : Ранок, 2014. 79 с.
4. Коваль Г.В. Особливості військово-патріотичного виховання в Україні. *Наукові праці*. Вип. 223. Т. 235. Серія

«Державне управління». Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. С. 34–39.

5. Рогальська Н.В. Професійне та особистісне становлення майбутніх фахівців дошкільної освіти в аспекті їхнього патріотичного виховання. *Вісник Черкаського університету*: Серія: Педагогічні науки № 23(276). Черкаси, 2013. С. 83–87.

6. Стьопіна О.Г. Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07. Луганськ, 2007. 21 с.

7. Шаповалова Н. Патріотичне виховання студентів педагогічного коледжу з використанням засобів ІКТ. *Рідна школа*. 2011. № 11. С. 64–67.

REFERENCES

1. Berezin, A. M. (2002). *Psycholohichni chynnyky henezy natsionalnoi samosvidomosti osobystosti* [Psychological factors of the genesis of the national self-awareness of the individual]: dys. kand. psychol. nauk: 19.00.07. K. 208 s. [in Ukrainian]
2. *Osnovy natsionalnoho vykhovannia. Kontseptualni polozhennia* (1993). [Basics of national education. Conceptual provisions] / za zah. red. V. H. Kuzia, Yu. D. Rudenko, Z. O. Serhiichyk. Uman : Derzhavnyi pedahohichniy in-t im. P. H. Tychny. 152 s. [in Ukrainian]
3. Ponomarova, H. F. (2014). *Vykhovannia hromadianskosti ta patriotyizmu u studentiv vyshchyykh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv (z dosvidu vykhovnoi diialnosti Komunalnoho zakladu «Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia» Kharkivskoi oblasnoi rady)* [Education of citizenship and patriotism in students of higher pedagogical educational institutions (from the experience of educational activities of the Communal Institution "Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council)]: nauk.-metod. posibnyk. Kharkiv : Ranok, 79 s. [in Ukrainian]
4. Koval, H.V. (2014). *Osoblyvosti viiskovo-patriotychnoho vykhovannia v Ukraini* [Peculiarities of military and patriotic education in Ukraine]. *Naukovi pratsi*. Vyp. 223. T. 235. Seriiia «Derzhavne upravlinnia». Mykolaiv : Vyd-vo ChDU im. Petra Mohyly. S. 34–39. [in Ukrainian]
5. Rohalska, N. V. (2013). *Profesine ta osobystisne stanovlennia maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity v aspekti yikhnoho patriotychnoho vykhovannia* [Professional and personal development of future specialists of preschool education in the aspect of their patriotic upbringing]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu* : Seriiia: Pedahohichni nauky. 23(276). Cherkasy. S. 83–87. [in Ukrainian]
6. Stopina, O. H. (2007). *Vykhovannia patriotyizmu u studentskoi molodi zasobamy mystetstva* [Education of patriotism among student youth by means of art]: avtoref. dys... kand. pед. nauk: 13.00.07. Luhansk, 21 s. [in Ukrainian]
7. Shapovalova, N. (2011). *Patriotychno vykhovannia studentiv pedahohichnoho koledzhu z vykorystanniam zasobiv IKT* [Patriotic education of students of pedagogical college using ICT tools]. *Ridna shkola*. 11. S. 64–67. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ПОТАПЧУК Тетяна Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх педагогів, національно-культурна ідентичність студентів закладів вищої освіти.

ПУКАС Іванна Леонідівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методик дошкільної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Наукові інтереси: професійна підготовка та професійна компетентність майбутніх вихователів, патріотичне виховання студентів закладів вищої освіти.

МАКАРУК Ольга Любомирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філології Коломийського навчально-наукового інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх філологів, виховання національних традицій у студентської молоді.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

ПОТАРЧУК Tetyana Volodymyrivna – doctor of pedagogical Sciences, professor, professor of the Department of Theory and Methodology of Preschool and Special Education of Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University.

Scientific interests: professional training of future teachers, national and cultural identity of students of higher education institutions.

PUKAS Ivanna Leonidovna – candidate of pedagogical Sciences, senior lecturer of the Department of Theory and Methods of Preschool Education at Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi National University.

Scientific interests: professional training and professional competence of future educators, patriotic education of students of higher education institutions.

МАКАРУК Olha Lubomyrivna – candidate of Pedagogical Sciences, assistant professor the philology department Kolomyia Institute of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

Scientific interests: professional training of future philologists, education of national traditions among student youth.

Стаття надійшла до редакції 02.02.2024 р.

УДК 378.091.3:78

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-291-296

РАСТРИГІНА Алла Миколаївна –

доктор педагогічних наук,

професор, професор кафедри мистецької освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4393-2831>

e-mail: rastrygina.alla@gmail.com

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ АРТ-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті представлено доцільність та своєчасність звернення до проблеми імплементації зарубіжного досвіду в систему підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва з метою набуття здобувачами освіти здатності до художньо-комунікативної діяльності для відновлення та підтримки металевого здоров'я українців в умовах війни. Подано аналіз наукової літератури, що засвідчує необхідність розуміння самоцінності комунікації через мистецтво для розширення меж майбутньої професійної діяльності фахівця-музиканта. Підкреслено, що саме імплементація зарубіжного досвіду арт-комунікаційної взаємодії у підготовку вчителів музичного мистецтва може стати дієвою основою для досягнення означеної мети, що актуалізується у мистецько-педагогічній освіті сьогодення. Конкретизовано зміст покрокових завдань для досягнення поставленої мети, зокрема: створення комунікаційної платформи для співпраці між науковцями зарубіжних університетів та ЦДУ ім. В. Винниченка; імплементація матеріалів, ґрунтованих на пріоритетних напрямках європейських студій у підготовку майбутніх фахівців-музикантів; розповсюдження результатів наукових розвідок, базованих на арт-комунікаційному досвіді зарубіжних науковців серед вітчизняної наукової й освітньої спільноти. Схарактеризовано наукові підходи, котрі стали методологічним підґрунтям у розв'язанні поставлених завдань. Подано авторське бачення доречності застосування дефініції «арт-комунікації» у контексті розробки оновленої стратегії підготовки вчителів музичного мистецтва, спрямованої на розширення меж їхньої майбутньої професійної діяльності. Оскільки наряду із розв'язанням традиційних завдань щодо розвитку музичної культури школярів, студенти-музиканти набуватимуть здатності до арт-комунікаційної взаємодії через мистецтво. Роз'яснено особливості оновленої освітньо-професійної програми для майбутніх вчителів музичного мистецтва, основними характеристиками якої стали її унікальність та її затребуваність з огляду на виклики воєнного й повоєнного часів. Розкрито сутність системної роботи провідних науковців Великої Британії з імплементації арт-комунікаційного досвіду у підготовку майбутніх вчителів музичного мистецтва. Представлено основні характеристики програми «Арт-комунікації та травмоінформоване мистецтво», що здійснюється у ЦДУ ім. В. Винниченка професором Найджелом Осборном за двома напрямом. У процесі розгортання курсу обидва напрями об'єднуються й стають основою теоретичного й практичного опанування навичками комунікації через мистецтво для подолання травм війни.

Перспективи подальших розвідок у досліджуваному напрямку пов'язані з розробкою педагогічних основ, технологій і практик арт-комунікації та травмоінформованого мистецтва, котрі мають неклінічну спрямованість й доступні для освоєння вчителем-музикантом, що може стати підґрунтям для започаткування у мистецько-педагогічній освіті інноваційного напрямку - травмоінформованої мистецької педагогіки.

Ключові слова: мистецько-педагогічна освіта, підготовка майбутніх вчителів музичного мистецтва, зарубіжний досвід, арт-комунікаційна взаємодія, травмоінформоване мистецтво, інноваційний напрямок.

RASTRYGINA Alla Mykholaivna –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor,

of the Department of Art Education

of Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4393-2831>

e-mail: rastrygina.alla@gmail.com